

KUNSTMUSEUM JOURNAAL, 1989, 1, Amsterdam

Višnja Zgaga

oliko je naša stručna publicistika skromnih razmjera, štoviše, koliko je periodika toliko sporadičnoga karaktera da se gotovo i zaboravlja da postoji, upozoravaju novi i novi strani časopisi kojih je sve više i koji se sve više specijaliziraju.

Najnoviji je primjer nizozemski časopis koji je nakon 35 godina izlaženja kao glasilo muzeja i galerija moderne umjetnosti uključio u svoju programsku shemu i ostale institucije i organizacije koje rade na svjetskoj promociji suvremenih nizozemskih umjetnika. Časopis *Kunst Museumjournaal* zadržao je svoj stari naziv proširen pojmom *Kunst*, a osim nizozemskog izlazi i na engleskom jeziku.

Refleksija međunarodne likovne scene i njena recepcija u nizozemskim muzejima i galerijama idejna je okosnica uređivačke politike, no čini se, sudeći po prva dva broja, da je ipak riječ o pokušaju afirmacije vlastitih umjetnika na međunarodnoj art sceni.

Prvi broj časopisa otvorio je prostor jednoj krajnje delikatnoj, za neke nadasve heretičkoj muzeološkoj temi: prodaji umjetničkih djela iz muzeja. Muzeji moderne umjetnosti, premda ustanove relativno novijeg datuma nastanka, suočeni su s mnogim problemima vezanim uz jačanje statusa umjetnosti u društvu; prije svega riječ je o jakom međunarodnom tržištu umjetnina, moćnim, bogatim kolekcionarima koji imaju i svoje izložbene prostore, samostalnim umjetničkim centrima s ambicioznim umjetničkim programima, projektima međunarodnih putujućih izložaba itd., riječju pojavljuje se jaka konkurencija u stručnom, financijskom i organizacijskom smislu. Da bi realizirali neke svoje programe, dapače da bi obavljali *lege artis* samo svoju profesionalnu misiju, muzeji posežu za prodajom djela iz fundusa. Kustosi i direktori nizozemskih muzeja argumentiraju svoje stavove »za« i »protiv« takve prakse. U pozadini stavova stoji pitanje aktualno i kod nas, a to je: Tko treba brinuti za sredstva nacionalne kulturne baštine, država, grad ili muzej sam?

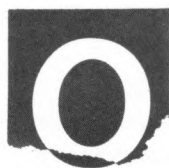
Od teoretskih tema u ovom broju spomenimo članak koji govori o odrazu suvremenih muzeoloških postulata u djelima nekih suvremenih umjetnika, te dvije studije o Kazimiru Maljeviču. Informativni dio časopisa *Kunst Museumjournaal* pregled je svih tekućih muzejsko-galerijskih programa uz prikaze značajnijih izložbi popraćenih kvalitetnim izborom fotografija.

Ibidem, broj 2/3, 1989

Original ili kopija tema je interesantna kako muzeološki tako i iz kuta teorije suvremene likovne umjetnosti i semiotike, kojoj je posvećeno najviše prostora dvobroja časopisa *Kunst Museumjournaal*. O njoj govore umjetnici, likovni kritičari, restauratori i lingvisti. Nesumljivi mit koji vlada oko pojma originala, kako se može utvrditi autentičnost muzejskog predmeta promatranjem, što je to identitet predmeta itd., pitanja su o kojima se uglavnom raspravlja. Nastavak iz prošlog broja jest diskusija u vezi s prodajom umjetničkih predmeta iz kolekcije muzeja, kojoj se dodaje mišljenje o činjenici da je kolekcioniranje historijski čin, akcija, te tako i svako narušavanje takvog poimanja čin je agresije. U ovom broju dano je mnogo prostora suvremenim nizozemskim umjetnicima uz mnoge tekstove likovnih kritičara, intervjue. Izdvajamo članak u kojem se na opusu tri velika nizozemska umjetnika, Magritta, Hergea i Broodthaersa, analizira utjecaj bilingvističke sredine na njihov vizualni iskaz.

ŠPOLJAR, Marijan: Mirko Virius, Centar za kulturu Koprivnica, Koprivnica, 1989.

Željka Zdelar
Galerija »Mirko Virius«
Zagreb

bljetnice su trenuci kad se sabiru računi, uvidaju dugovanja, nastoje ispraviti previdi i greške, te se često konačno čini ono što je već i prije trebalo biti učinjeno.

Stogodišnjica rođenja Mirka Viriusa prigodno je obilježena otkrivanjem spomen-ploče u rodnom Đelekovcu, a održane su izložbe u Galeriji naivnih umjetnika u Hlebinama i Galeriji »Mirko Virius« u Zagrebu, na pročelje koje je postavljena spomen-ploča. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti posvetila je znanstveni skup životu i djelu slikara.

Jedan od najvažnijih doprinosa revalorizaciji ovoga imenom poznatoga, a nedovoljno upoznatoga umjetnika svakako je monografija povjesničara umjetnosti Marijana Špoljara, tiskana u biblioteci Podravskega zbornika, izdavača Centra za kulturu iz Koprivnice. Iznimno vrijedan i zanimljiv opus Mirka Viriusa čekao je gotovo pola stoljeća na cjelovitu prezentaciju – što, nažalost, ali ne samo u slučaju ovoga samoniklog slikara, baca određenu sjenu na nacionalnu kulturu i matičnu sredinu. Time ne želimo reći da se o Mirku Viriusu nije ništa pisalo. Naprotiv, razmjerno su mnogi uzimali u obzir snažan i apartan opus, ali ga ni mala monografija Dimitrija Bašičevića, objavljena 1959, ne tretira metodično ni cjelovito. To više je priželjkivana i dobrodošla Špoljarova istraživačka i izdavačka akcija. Pažljivom interpretacijom povijesnog trenutka, kao i miljea u kojemu je slikar djelovao, te analizom pojedinačnih radova i grupa slika, s obzirom na to da o fazama nije moguće govoriti, autor teksta je dao značajan prilog pravom vrednovanju i pravilnom svrstavanju neobične likovne pojave Mirka Viriusa.

Špoljarovu studiju moguće je podijeliti u tri osnovne cjeline. Uvodni dio je nadasve iscrpan prikaz socijalno-kulturne sredine u kojoj je slikar živio i radio. To su burne i teške godine socijalnog buđenja našeg sela, snažnog utjecaja Hrvatske seljačke stranke i Komunističke partije. Viriusov naprasno prekinut život (u logoru 1943. godine) i rad bili su u potpunosti posvećeni borbi za dostojanstveniji i pravedniji položaj seljaštva. U slikarevu umjetničkom i društvenom angažmanu značajnu ulogu ima prijateljstvo i suradnja s đelekovačkim seljakom piscem Mihovinom Pavlekom Miškinom. Zajednički ideali i istovrsno ljevičarsko usmjerenje rezultirali su i kolektivnim ostvarenjima (Miškinina zbirka pripovijedaka »Trakavica« popraćena je Viriusovim ilustracijama, obojica se javljaju u kalendaru Gospodarske sloge za 1938). Konačno, upravo je Miškina preporučio Viriusa Generaliću i Mrazu, što je rezultiralo grupnim nastupom u Zagrebu kod Ulricha 1938. godine. Špoljarovo minuciozno istraživanje stanja kasnih tridesetih godina na podravskom selu, iako u prvi čas izgleda možda preopširno, nalazi svoje puno opravdanje u slikarevim temama, u specifičnoj ikonografiji stradanja i bijede, te se o Viriusu može uvjetno raspravljati i kao o angažiranom likovnom djelatniku. Time prelazimo na drugi dio monografije, koji obuhvaća sustavno iščitavanje crteža, akvarela, tempera i ulja. Predstavljen nam je u svakom pogledu impozantan opus, to više što Virius intenzivno slika samo četiri godine, a sa slikarskim radom započinje tek u 47. godini života. Unatoč tim

i takvim okolnostima Viriusov rad je neobično zaokružena cjelina, što nam i ova studija dokazuje. Autor analizira morfološke karakteristike Viriusova slikarstva od početničkih radova preko zrelih ostvarenja do izrazitih remek-djela. Pritom se ne upušta u polemiku s prethodnim tumačima Viriusova djela, ali na konkretnim primjerima dokazuje njegovu autohtonost i neospornu slikarsku veličinu. Komparativnom analizom Špoljar dovodi u pitanje navodno antislikarske elemente – o kojima se pisalo – te upozorava, primjerice, na začuđujuću suverenost poteza i namaza. Tezu Grge Gamulina da Virius »nije dospio razviti svoj način do nekog individualnog stila iznad realizma, odnosno pojma 'seoskog realizma'«, pisac monografije implicitno osporava tvrdnjom o neponovljivosti slikareva izraza.

Treću dionicu ove studije, na svoj način najosjetljiviju, čini tumačenje Viriusova djela unutar šireg pojma naive, u kontekstu diskutabilnog pojma hlebinske škole, odnosno podravskoga kruga (Generalić i Mraz), kojemu je i naš slikar parcijalno i na svoj način pripadao. Spominju se i utjecaji slikarâ iz Hlebina na slikara iz Đelekovca, ali ih Viriusov suputnik i slikarski kolega Vilim Svečnjak u svojem osvrtu odlučno negira. Uza spomenutu dvojicu, Generalića i Mraza, Virius svakako tvori prvu generaciju naše naive, a njegovo djelo predstavlja, iako s nekoliko godina kašnjenja prema prethodnima, snažno morfološko žarište i model na koji će se s vremenom također mnogi ugledati. Nakraju, kažimo nešto i o grafičkom izgledu knjige, svjesni činjenice da korifeji naše likovnosti zaslužuju što obimniju, a ponajprije slikovno što dokumentarniju prezentaciju. U ovom će slučaju mnogi biti iznenađeni skromnošću monografije, veličine obimnijega kataloga. No često želje i mogućnosti nisu usklađeni. Poželjna bi bila uvećanja nekih bitnih kadrova najuspjelijih kompozicija, a korisne i veće kolor reprodukcije, da i ne govorimo o nekim crno-bijelim »markicama« u kataloškom dijelu, koje su doista samo simbolične, a pritom i ponešto nepregledno složene.

Međutim, iako formatom malena, monografija nas potpuno informira, pa tekstualnim dijelom izvršava svoju bitnu zadaću. Napokon, tješi nas da oskudica i skromnost nisu baš i neprimjerni. Čovjek poput Viriusa, kojega je cijeli život obilježen odricanjem i neimaštinom, možda bi teško podnio raskoš prezentacije, iako ga nesumnjivo krasi bogatstvo i punina ostvarenoga djela.

Primljeno: 28. 12. 1989.

SUMMARY

Marijan Špoljar: Mirko Virius

Željka Zdelar

The centenary of the naive painter Mirko Virius' birth was commemorated by uncovering a memorial tablet in his birthplace Đelekovec, an exhibition in Zagreb, a conference on his life and work, and by a monograph written by art historian Marijan Špoljar. This valuable study presents the social and cultural environment of the artist, a systematic analysis of his drawings, watercolours, oils and temperas – i. e. over a hundred pictures created during only four years. There is also an analysis of the morphological characteristics of Virius's paintings and an interpretation of his work within a wider scope of naive art.

IZ HEMEROTEKE MUZEJSKOGA DOKUMENTACIONOG CENTRA

Iz anotiranih bibliografskih jedinica za 1989. godinu, a na osnovi ICOM-ove klasifikacije, izrađen je ovaj pregled novih muzeja i galerija (5.1.)

5.1.

Mario Porobija. Svome umjetniku. Vjesnik, Zagreb, 1989. (26. 05), str. 9, ilustr.

M. Porobija. I otkup umjetnina. Vjesnik, Zagreb, 1989. (28. 10), str. 8.

Akcije koje se u Varaždinu poduzimaju za uređenje Palače Patačić u Galeriju Miljenka Stanića teku po planu, a uz Galeriju će se u povijesnoj jezgri grada Miljenku Staniću postaviti spomenik i jedan od trgova dobit će njegovo ime.

5.1.

Drago Medved. Prenova Narodne galerije. Delo, Ljubljana, 1989. (21. 09), str. 10

Dodjeljivanjem prostorija bivšega Kluba delegata Narodnoj galeriji u Ljubljani pristupilo se izradi idejnog rješenja, a za sljedeću godinu se predviđa početak prve od tri faze obnove Narodne galerije.

5.1.

Katja Roš. Znameniti Idrijski rudnik bodo spremeni v muzej. Delo, Ljubljana, 1989. (29. 9), str. 10.

U povodu petstogodišnjice idrijskog rudnika srebra započele su mnoge akcije za uređenje i obnovu grada, te bi jubilarnu 1990. godinu idrijski grad trebao dočekati obnovljen i s brojnim novim muzejskim zbirkama.

5.1.

Stojan Todorović. Muzej velike tradicije i obaveza. Politika, Beograd, 1989. (22. 09), str. 16.

U povodu 24. Mokranjčevih dana, u Negotinu je otvoren obnovljen Muzej Krajine.

5.1.

Karmen Gumbas. Novi sjaj Starog grada. Vjesnik, Zagreb, 1989. (30. 09), str. 1, ilustr.

Z. Mehun. Baština očuvana za budućnost. Večernji list, Zagreb, 1989. (30. 09), str. 5, ilustr. Nakon šest godina restauratorskih radova u Varaždinu je obnovljen i otvoren Stari grad u kojem je smješten Gradski muzej.

5.1.

H. Muharemagić. Otvoren legat Haima Pinte. Politika, Beograd, 1989. (05. 10), str. 10.

U Galeriji jugoslavenskog portreta u Tuzli otvorena je izložba i legat Džems Haim Pinto, koji će djelovati kao poseban institut pri Galeriji.

5.1.

J. M. Uspomena na junake. Slobodna Dalmacija, Split, 1989. (24. 10), str. 9, ilustr.

U bivšem fašističkom koncentracionom logoru na Molatu otvara se Spomen-područje žrtvama fašističkog terora i Memorijalna zbirka o stradanjima logoraša.

5.1.

Drago Medved. Razstava v Muzeju revolucije o povojnem razvoju mesta. Delo, Ljubljana, 1989. (28. 12), str. 6.

U Muzeju revolucije u Celju u novouređenim prostorima uspostavljen je novi postav s prikazom razvoja Celja od 1945. do 1989. god.

5.1.

N. M. Neobičan početak. Večernji list, Zagreb, 1989. (24. 12), str. 18, ilustr.

r. v. Novi prostor Galerije »Mala«. Vjesnik, Zagreb, 1989. (23. 12), str. 8, ilustr.

Na zagrebačkom Trgu Republike otvoren je novi galerijski prostor.

5.1.

B. Pl. Nova riznica. Večernji list, Zagreb, 1989. (03. 09), str. 29.

U Starom Gradu na Hvaru otvorena je dominikanska riznica sa zbirkama numizmatike, arheologije, slika, rukopisa, misnog ruha. . .

5.1.

J. Č. S. Zbirka antičke Narone. Slobodna Dalmacija, Split, 1989. (17. 11), str. 18, ilustr.

U selu Vid kraj Metkovića otvorena je novopostavljena zbirka antičke Narone.